

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2

The 2nd STOU Graduate Research Conference

การจัดการที่ดินป่าไม้: กรณีศึกษา ตำบลจ.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง

Forest Land Management: Case Study in Joporo Sub-District, Kraburi District, Ranong Province

สุริยา คงคำ (SuriyaKhongdum)* บำเพ็ญ เพ็ญหวาน (BumpenKeowan)**

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (BenchamasYooprasert)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทของชุมชน สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชากรในตำบล จ.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง 2) ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ทำกินในเขตป่า 3) เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ดินในเขตป่า และความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ในตำบล จ.ป.ร. 4) วิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินของประชาชนและลักษณะการดำรงชีพในปัจจุบันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ทำกินในเขตป่า 5) ความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับการแก้ปัญหาพื้นที่ป่าไม้ลดลงของชาวบ้าน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 6, 7 และ 8 ของตำบลจ.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง จำนวน 362 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง 185 ครัวเรือน และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงที่เป็นผู้รู้ สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้ 16 คน และ การสนทนากลุ่ม 8 คน เพื่อเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การพูดคุย และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าร้อยละและการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่าป่าไม้ยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าฯ โดยร้อยละ 71.89 ของประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์จากป่าเช่น การใช้น้ำจากป่า การใช้ไม้เพื่อสร้างบ้านเรือนเก็บของป่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารและขายเป็นรายได้และพบว่าประชาชนได้รับประโยชน์จากป่าลดลงจากอดีตเนื่องจากป่าไม้มีความเสื่อมโทรมลงมากเมื่อเทียบกับ 10 ปีที่ผ่านมาสำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการที่ดินป่าไม้พบว่าเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะหลักคือการลักลอบตัดไม้และการบุกรุกเพื่อครอบครองพื้นที่แต่ประเด็นสำคัญคือการทับซ้อนของที่ดินป่าไม้และที่ดินทำกินอันเป็นผลสืบเนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ในอดีตและการดำเนินงานของภาครัฐที่ยังไม่สามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและขาดประสิทธิภาพ และปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ความยากจนและการขาดแคลนที่ดินของประชาชนการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มนายทุนการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขาดจิตสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์ป่าไม้

คำสำคัญ การจัดการที่ดินป่าไม้ การจัดการทรัพยากรป่าไม้

* นักศึกษาลัทธิศรัทธาเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช suk-107@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ ประจำแผนกวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช agaskbum@stou.ac.th

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช agashben@stou.ac.th

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the community context, economic and social fundamental state, and culture of the population in Joporo Sub-District, KraBuri District, Ranong Province; 2) to study fundamental information of people who lived in forest land or had their agricultural area in forest land; 3) to study their utilization of forest resources and forest land, and their opinions on the loss of the forest land in Joporo Sub-District; 4) to study the evolution of their pioneering in the forest land, and their living at present; and 5) to study their opinions and their need for the solution to the decrease of the forest land.

The population in this study were people in 362 families who lived in Mu 6,7, and 8 under Joporo Sub-District, KraBuri District, Ranong Province. The samples were selected by using simple random sampling methodology, 185 families altogether, including 16 persons who were selected by using specific random sampling methodology as the ones who could give in-depth information, and 8 persons for group discussion. The instruments used to collect the data were a questionnaire form, an interview form, group discussion, informal conversation, and participatory observation. The statistical methodology used to analyze the data were percentage, and descriptive analysis.

The findings of this study were as follows: Forest was still related to the living of people who lived in the forest land. 71.89% of the samples had utilized the forest land, such as water supply, wood for house construction, wild vegetables, wild fruits, and wild animal hunted to be their food or to be sold. Nevertheless, the forest land utilization was decreased because of the deterioration of the forest compared to the forest land utilization in the last 10 years. Considering their opinions on the forest land utilization, it was found that there were 2 main characteristics of the utilization, these were a large amount of trees were cut illegally, and the forest land was trespassed in order to be occupied. The important cause was the overlap between the forest land and their agricultural area resulting from the trespass in the past, and these problems had not been solved tangibly and efficiently and The important reason of the trespass was their poverty and their lack of agricultural area, seeking to gain profit illegally of capitalists, the population increase, and the lack of awareness of the forest conservation.

Keywords: Forest land management, Forest resource management

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ หรือความเสื่อมโทรมของป่าไม้ส่งผลกระทบไปถึงดิน น้ำ และอากาศด้วย (จินตนา อมรสงวนสิน 2550 : 115-120) นอกจากนี้ป่าไม้ยังมีความสำคัญ และมีประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ความสำคัญในด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ ป่าไม้เป็นแหล่งของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศ ป่าไม้เป็นแหล่งนันทนาการที่มนุษย์ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่วนความสำคัญในด้านเศรษฐกิจนั้น ทรัพยากรป่าไม้ให้ประโยชน์แก่มนุษย์มากมายทั้งในรูปของเนื้อไม้จากลำต้น และในรูปไม้ซีกเนื้อไม้จากลำต้น นอกจากนี้ป่าไม้ยังมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของป่า กล่าวคือ ในแง่ของภูมิอากาศ ป่าไม้เป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอนที่สำคัญของโลก โดยเก็บในรูปของเนื้อไม้ โดยดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่มีอยู่ในอากาศ ช่วยในการผลิตก๊าซออกซิเจนในอากาศตลอดเวลา และช่วยควบคุมความร้อนในภูมิอากาศ ในด้านทรัพยากรดิน ป่าไม้ช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน และช่วยในการควบคุมการพังทลายของดิน ในด้านทรัพยากรน้ำป่าไม้ช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ในแง่ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ช่วยในการรักษาความคงอยู่ของความหลากหลายทางชีวภาพ

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการที่ดินป่าไม้ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนำไปปรับใช้กับการจัดการที่ดินป่าไม้ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชากรในตำบล จ.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง
2. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ทำกินในเขตป่า
3. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ดินในเขตป่า และความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ในตำบล จ.ป.ร.
4. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินของประชาชนและลักษณะการดำรงชีพในปัจจุบันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ทำกินในเขตป่า
5. เพื่อศึกษาความคิดเห็น และความต้องการเกี่ยวกับการแก้ปัญหาพื้นที่ป่าไม้ลดลงของชาวบ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้รู้และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่า ประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานเสด็จในกรมหลวงชุมพร ด้านทิศใต้ ที่อยู่ในพื้นที่ ตำบลจ.ป.ร.มีทั้งหมด 5 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 6 บ้านน้ำขาว หมู่ที่ 7 บ้านรังแตน หมู่ที่ 8 บ้านคลองจั่น หมู่ที่ 9 บ้านในกรัง และหมู่ที่ 11 บ้านรังแตนได้ ทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านแบบง่าย ได้หมู่ที่ 6 บ้านน้ำขาว หมู่ที่ 7 บ้านรังแตน และหมู่ที่ 8 บ้านคลองจั่น ซึ่งมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตป่าทั้งสิ้น 362 ครัวเรือน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนแบบง่ายอีกครั้งหนึ่ง ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง 185 ครัวเรือน เท่ากับร้อยละ 51.10 ของจำนวนประชากร ข้อมูลเชิงปริมาณเก็บโดย ทำแบบสอบถามประชาชนเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ด้านเศรษฐกิจและสังคม และเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้และผู้ที่เกี่ยวข้องอีก 18 คน และร่วมสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้อง 8 คน ในประเด็นที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนทั้งในด้าน สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณี ข้อเท็จจริงในการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ และปัญหา

อุปสรรค ข้อเสนอแนะต่างๆ ในการแก้ปัญหา เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็นสอบถามออกเป็น 1 ตอน คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนทั่วไป ด้านเศรษฐกิจและสังคม และแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ (1) ข้อมูลชุมชน (2) ข้อเท็จจริงการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ การจัดการและการใช้ประโยชน์จากป่า (3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลยังใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประวัติ พัฒนาการการจัดการป่า แนวทางการจัดการป่า โดยสัมภาษณ์ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้อง การหาความตรงของเนื้อหา ในการวิจัยนี้ ได้นำมาให้คณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ส่วนหนึ่งนำมาจากข้อมูลประเด็นการสนทนากลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ (1) ข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน และข้อมูลทั่วไปของชาวบ้าน โดยเก็บรวบรวมจากเอกสารต่างๆ (2) ข้อมูลปฐมภูมิ จากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การพูดคุย สังเกต และการบันทึก เพื่อศึกษาพฤติกรรมและเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับชุมชนและประชาชน และการจัดเวทีเสวนากับผู้นำชุมชนและผู้รู้ เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และพัฒนาการ วิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผล รวมถึงการจัดลำดับขั้นตอนและการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis) ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา

ผลการวิจัย

1. บริบทของชุมชน ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและประเพณี

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ที่ทำการศึกษามีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมาก มีการรวมตัวกันเป็นชุมชน ตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็ได้เสด็จประพาสที่นี่ พร้อมจารึกพระปรมาภิไธย จ.ปร.ไว้ที่นี่ ซึ่งตรงกับวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2433 และในปี พ.ศ. 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินมาที่นี่เช่นกัน เดชชัย ศรีฟ้า และคณะ (2554:1)

ด้านสังคม พบว่าชุมชนที่ทำการศึกษานี้เป็นสังคมที่มีความหลากหลายสูงมาก เนื่องจากมีประชาชนจากเกือบทุกจังหวัดในประเทศไทยอพยพมาอยู่รวมกันในพื้นที่นี้ แต่ส่วนใหญ่จะอพยพมาจากจังหวัดนครราชสีมา

ด้านเศรษฐกิจ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม มีการปลูกยางพารามากที่สุด

ด้านวัฒนธรรมและประเพณี พบว่าจากความหลากหลายที่กล่าวมาข้างต้น แต่กลับไม่พบความขัดแย้งใดๆ เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการหลอมรวมอย่างลงตัวของประชาชนในพื้นที่

2. ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนทั่วไป

1) **ด้านสังคม** พบว่า ตัวแทนประชาชนตำบลจ.ป.ร.ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ดินทำกินในเขตป่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุโดยเฉลี่ย 47.19 ปี มีจำนวนสมาชิกในเฉลี่ย 3.70 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

2) **ด้านทางเศรษฐกิจ** พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.95 มีอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม มีรายได้/ครัวเรือน/ปี ระหว่าง 100,001-250,000 บาท มีภาวะหนี้สินร้อยละ 55.14 ด้านขนาดการถือครองที่ดิน ส่วนใหญ่มีขนาดถือครองครัวเรือนละ 11-20 ไร่ ส่วนที่มาของการถือครองที่ดินพบว่า ส่วนใหญ่ได้มาจากการซื้อ

3) **ด้านอื่นๆ** พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 96.76 ระบุว่าย้ายมาจากที่อื่น ระยะเวลาการย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนพบว่า ส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ช่วงปี พ.ศ. 2512-2532 ส่วนสาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นพบว่า

ร้อยละ 59.46 ที่ทำกินน้อยต้องการขยายพื้นที่ ด้านความคิดเห็นต่อสภาพป่าในปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอพยพคนออกจากป่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 98.92 ตอบว่าสภาพป่าเสื่อมโทรมลงจาก 10 ปีที่แล้ว และส่วนใหญ่ร้อยละ 99.46 ไม่เห็นด้วยกับการอพยพคนออกจากป่า จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้สูญเสียพื้นที่ป่าไม่มากที่สุด คือ ภัยธรรมชาติต่างๆ และจากการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามยังใช้ประโยชน์จากป่าสูงถึงเกือบร้อยละ 90 แต่เป็นลักษณะการพึ่งพิงป่าเพื่อใช้น้ำ และไม่ใช้สอยเป็นหลัก

3. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และที่ดินในเขตป่า และความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่า

การใช้ประโยชน์ พบว่า ถึงปัจจุบันป่าไม้ยังมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบป่า ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระบุว่าที่ตั้งชุมชนและที่ดินทำกินอยู่ในพื้นที่ทับซ้อน และส่วนใหญ่ยังมีการใช้ประโยชน์จากป่า ส่วนมากร้อยละ 94.05 ใช้น้ำที่ป่ากักเก็บไว้เพื่อการอุปโภค บริโภคและใช้เพื่อการเกษตร และร้อยละ 85.04 ใช้ไม้เพื่อสร้างบ้านและใช้สอยอื่นๆ เช่น เก็บฟืน เก็บของป่า ลำสัตว์ และหาสมุนไพร

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการบุกรุกป่า พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาความยากจน ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีแต่ไม่พอที่จะทำกินให้ครอบครัวมีความมั่นคงได้ รวมไปถึงการขยายพื้นที่เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสถานการณ์ปัจจุบันนโยบายส่งเสริมการปลูกยางพารา ทำให้นายทุน/ผู้มีอิทธิพลกว้านซื้อที่ดินมากขึ้นเพื่อจ้างคนในพื้นที่ปลูกยาง ขณะที่ชาวบ้านก็หันมาให้ความสนใจปลูกยางพารามากเช่นกัน การขาดเอกสารสิทธิในที่ดินเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการบุกรุกที่ดินในเขตป่าเพราะชาวบ้านไม่ได้รับการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพเท่าที่ควรและเกิดความไม่มั่นใจในการลงทุนทางการเกษตรในระยะยาว ที่สำคัญคือ รัฐยังไม่มามีมาตรการการจัดการเชิงพื้นที่ที่ชัดเจนแน่นอน เช่น การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภคอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาอาชีพเกษตร

ปัจจุบันการบุกรุกพื้นที่ป่าโดยภาพรวมลดน้อยลง การบุกรุกที่ยังมีอยู่ส่วนใหญ่มาจากคน 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มนายทุนและผู้มีอิทธิพลโดยใช้ชาวบ้านเป็นเครื่องมือให้บุกเบิกพื้นที่ก่อนแล้วเข้าครอบครองภายหลัง และ (2) กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่บุกรุกเพื่อทำการเกษตรเพิ่มเติม เพื่อขยายพื้นที่ทำกินให้เพียงพอกับจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้น สำหรับการลักลอบตัดไม้ยังมีปรากฏอยู่บ้างโดยมีนายทุนอยู่เบื้องหลังในการลักลอบแปรรูปไม้ โดยมีคนในชุมชนที่รับจ้างนายทุน อีกทั้งเจ้าหน้าที่บางกลุ่มรู้เห็นกับการกระทำความผิด การลักลอบตัดไม้อีกประการหนึ่ง คือ การตัดไม้เพื่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตาม สาเหตุการบุกรุกพื้นที่ป่าที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขด่วน คือ การที่รัฐไม่มามีมาตรการแนวทางการจัดทำแนวเขตที่ชัดเจนระหว่างพื้นที่ป่าและที่ทำกินของชาวบ้าน ซึ่งหากแนวเขตโดยรวมมีความชัดเจนการลักลอบ/บุกรุกก็ทำได้ไม่สะดวก ประกอบกับต้องมีการสร้างความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชนด้วย นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐยังขาดการสื่อสารกับชาวบ้าน ทำให้ขาดความเข้าใจในนโยบายการปกป้องป่า และเมื่อแนวเขตไม่ชัดเจนทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

4. วิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า แบ่งเป็นยุคต่างๆดังนี้

4.1 ยุคเก็บหาของป่าและล่าสัตว์ ยุคนี้เป็นยุคที่ผู้คนจากจังหวัดต่างๆจากทั่วสารทิศได้เข้ามาในพื้นที่เพื่อหาของป่า เช่น หวาย น้ำผึ้ง และพืชสมุนไพรต่างๆ และยังรวมไปถึงสัตว์ป่าทั้งหลายที่มีอย่างชุกชุมในพื้นที่นี้ และในที่สุดก็มีการเข้าครอบครองเพื่อทำกิน เมื่อมาพบกับความอุดมสมบูรณ์ในทุกๆด้าน ยุคนี้เน้นการหาของป่าและล่าสัตว์ การใช้ประโยชน์ที่ดินจึงน้อยมาก

4.2 ยุคบุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อปรับสภาพพื้นที่เป็นที่ทำกิน (ยุคก่อนการปลูกพืชเชิงพาณิชย์) ในยุคนี้นี้เมื่อเข้าครอบครองแล้ว ก็มีการบุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อปรับสภาพพื้นที่ให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก แต่ด้วยข้อจำกัดด้านเครื่องมือ เครื่องมือ และแรงงาน ทำให้แต่ละคนบุกเบิกได้เพียงเล็กน้อย และส่วนใหญ่ซึ่งอพยพมาจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงใช้ประโยชน์จากที่ดินในระยะแรกนี้เพื่อปลูกข้าวไร่ และพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์จากป่า ด้วยการหาของป่าและล่าสัตว์

4.3 ยุคแรกๆของพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ยุคนี้เป็นยุคที่กระทรวงมหาดไทยโดยกรมประชาสงเคราะห์ เข้ามาจัดตั้งนิคมสร้างตนเองปากจั่นขึ้น ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมฯฉบับที่ 1 เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2511 และฉบับที่ 2 เมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2529 ทำให้ต้องสูญเสียพื้นที่ป่าในบริเวณนี้ไปถึง 28,465 ไร่ และยุคนี้เป็นยุคที่พืชเศรษฐกิจหลายอย่างได้รับการส่งเสริม แต่ในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ไม่เพียงพอมากนัก เพราะอยู่ห่างไกล และการเดินทางไม่สะดวก ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งมีฐานะยากจนจึงนิยมปลูกกาแฟกัน เนื่องจากแนวโน้มราคาดีขึ้นเรื่อยๆ สามารถเก็บผลผลิตได้เร็ว ต้นกล้าราคาถูก ปลูกง่าย และทนต่อสภาพภูมิอากาศได้ดี การใช้ประโยชน์จากที่ดินในยุคนี้นั้นส่วนใหญ่จึงเป็นการใช้เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลผลิตเร็วและต้นทุนการผลิตต่ำ

4.4 ยุคพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์เฟื่องฟู ยุคนี้จึงจัดเป็นยุคที่มีการบุกเบิกที่ทำกินในเขตป่าที่รุนแรงที่สุด โดยมีสาเหตุหลักอยู่หลายประการดังนี้

1) มีผู้อพยพรายใหม่ตามมาเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 ทำให้แรงงานจำนวนมากตามเมืองใหญ่ๆตกงาน จึงหันกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรม แต่ด้วยฐานะยากจน ไม่สามารถซื้อที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ถูกต้องซึ่งมีราคาแพงมากได้ จึงเข้ามาซื้อที่ดินในเขตป่าที่มีคนจับจองไว้แล้ว ในราคาไม่แพงมากนัก เพื่อบุกเบิกเป็นที่ทำกิน

2) มีเครื่องมือที่ทันสมัยขึ้น เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป เครื่องมือทางการเกษตรได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว จากเดิมที่พื้นที่ที่ทำการศึกษานี้มีเพียง มีดพร้า จอบ และขวานเท่านั้น ในยุคแรกของการบุกเบิกป่า แต่มาถึงยุคนี้มีทั้ง เครื่องตัดโค่นไม้ เครื่องตัดหญ้า เครื่องฉีดพ่นสารเคมี ทำให้สะดวกและรวดเร็วในการบุกเบิกป่ามาก ความเสียหายจึงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

3) ผู้อพยพยุคแรกเริ่มสะสมทุนได้ เนื่องจากผู้ที่อพยพมาในยุคแรกๆ ต่างมีฐานะยากจน การบุกเบิกขยายพื้นที่จึงทำได้น้อย แต่เมื่อเวลาผ่านไป พืชเศรษฐกิจที่ปลูกไว้ในยุคแรกๆให้ผลผลิตดี จึงมีเงินเก็บออมมาขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเพิ่มในยุคนี้นี้

4) ราคาผลผลิตทางการเกษตรที่มีแนวโน้มสูงขึ้นมาก ก็เป็นอีกแรงจูงใจหนึ่งสำหรับการบุกเบิกพื้นที่ป่า เช่นยางพาราจากเดิมเมื่อ 10 กว่าปีที่ผ่านมามี กิโลกรัมละ 17-18 บาท ในบางช่วงเวลา แต่ในช่วงเวลาของ 2-3 ปีที่ผ่านมา ราคาขยับไปจนถึง 200 บาท/กิโลกรัม

5) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบป่าไม่มีกำลังน้อย งบประมาณน้อย ขาดการบูรณาการการจัดการระหว่างหน่วยงานที่เป็นรูปธรรม และเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนรู้เห็นเป็นใจให้มีการบุกเบิกป่า การบุกเบิกป่าจึงสามารถกระทำได้อย่างกว้างขวาง

5. ความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับการแก้ปัญหาป่าไม้

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่จะหาวิธีการหยุดการบุกรุกพื้นที่ป่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นว่าควรจัดทำแนวเขตป่าให้ชัดเจนและสอดคล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบันให้มากที่สุด เพราะที่ผ่านมาการบุกรุกส่วนหนึ่งเกิดจากแนวเขตป่ามาชัดเจน และรองลงมาประชาชนบางส่วนเห็นว่าแม้จะอาศัยอยู่ในเขตป่า แต่ถ้าสามารถออกเลขที่บ้าน

ได้น่าจะมีโอกาสได้สิทธิทำกินต่อไป เพราะบ้านเลขที่ออกโดยฝ่ายปกครองที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย และรับรองโดยสถานีอนามัยที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ดังนั้นถ้าแนวเขตป่าชัดเจน และคนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าไม่สามารถออกเลขที่บ้านได้แล้วการบุกเบิกป่าน่าจะลดลงได้บ้าง

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความคิดเห็นประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความเห็นว่า ด้วยบริบทชุมชน สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ ชุมชนยังต้องพึ่งพา และใช้ประโยชน์จากป่าอยู่มาก ทั้งการใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ และการใช้น้ำเพื่อการเกษตร หรือแม้กระทั่งการใช้ไม้เพื่อปลูกสร้างบ้านเรือน การบุกเบิกทำลายป่าไปเป็นจำนวนมากในระยะที่ผ่านมาเริ่มส่งผลกระทบต่อชุมชนบ้างแล้วแม้จะไม่รุนแรงนัก แต่สถานการณ์มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ดังนั้น เพื่อรักษาสมดุล และให้สามารถใช้ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และที่ดินที่ผ่านมา จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากที่ดินและป่าไม้ยังไม่เต็มศักยภาพ เกษตรกรเพิ่มผลผลิตโดยเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่าควรส่งเสริมให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตโดยการทำการเกษตรในรูปแบบวนเกษตร หรือทำการเกษตรแบบประณีต เพื่อใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง และอยู่ในเขตป่า การทำการเกษตรแบบประณีตจึงต้องใช้ต้นทุนสูง และมีความเสี่ยงที่จะถูกเจ้าหน้าที่จับกุมได้

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานี้ได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญบนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ประกอบกับข้อคิดเห็นของบุคคล กลุ่มบุคคล ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ พบว่า ในบริบทของชุมชนนั้นมีความเป็นมาที่ยาวนานมาก บริเวณนี้เคยเป็นเมืองเก่า และเมืองหน้าด่านมาตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา และเมื่อมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ฯ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็เคยเสด็จที่นี้ ส่วนประชาชนในพื้นที่ตำบล จ.ป.ร.เดิมส่วนหนึ่งเป็นชาวจังหวัดชุมพร และบางส่วนเป็นคนไทยพลัดถิ่นที่แต่เดิมอาศัยอยู่ในทวาย มะริด และตะนาวศรีในสมัยที่ยังเป็นดินแดนของไทยอยู่ แต่ต่อมาเมื่อไทยเสียดินแดนส่วนนี้ไป คนไทยที่อยู่ในเมืองดังกล่าวเหล่านี้บางส่วนก็อพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่นี่ และกลุ่มต่อมาที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ก็มาจาก นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี เพชรบุรี ชุมพร และจากภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ

ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนทั่วไป พบว่าตัวแทนประชาชนตำบลจ.ป.ร.ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ดินทำกินในเขตป่าร้อยละ 71.89 เป็นเพศชาย และมีอายุโดยเฉลี่ย 47.19 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน โดยเฉลี่ย 3.70 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม และมีรายได้/ครัวเรือน/ปีระหว่าง 100,001-250,000 บาท และพบว่า ร้อยละ 55.14 มีหนี้สิน ซึ่งสอดคล้องกับ นพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 93) บัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ กลุ่มน้ำอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา ที่กล่าวว่า ประชาชนที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมาก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร และ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วน

ใหญ่ร้อยละ 96.76 ระบุว่าย้ายมาจากที่อื่น โดยอพยพมาจากทั่วสารทิศ ทั่วทุกภาค เกือบทุกจังหวัด ส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2512-2532 และถือครองที่ดิน 11-20 ไร่ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่มาของการถือครองที่ดิน พบว่าร้อยละ 55.13 ได้มาจากการซื้อ

ด้านการใช้ประโยชน์จากป่า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 94.05 ที่ตอบว่าใช้น้ำที่ป่ากักเก็บไว้เพื่อการบริโภคและอุปโภค และร้อยละ 85.04 ตอบว่าใช้ไม้เพื่อสร้างบ้านและใช้สอยอื่นๆ สอดคล้องกับไพโรจน์ โกลนนิม และคณะ (2551: 61) ที่ระบุว่าผู้ตอบแบบสอบถามยังใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 73.8 และสอดคล้องกับสมภาร จันทะวงศ์ (2551: 74) ที่ระบุว่า ลักษณะการใช้ประโยชน์จากพืชพรรณธรรมชาติที่ได้จากป่าไม้ของชุมชน มีลักษณะเป็นประโยชน์ทางตรง มุ่งสนองความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต อยู่ในรูปของพืชอาหาร พืชสมุนไพร ไม้ท่อนหรือไม้ก่อสร้างเช่น ไม้หาอาหารป่า ใช้เป็นแหล่งรายได้เสริมให้กับครอบครัว โดยการหาของป่า เก็บเห็ด เก็บเห็ด ฟืน การใช้พืชพรรณบางชนิดเป็นยาสมุนไพร พืชพรรณต่างๆ ในป่าได้อำนวยประโยชน์ให้แก่ราษฎรในชุมชนอย่างมาก และจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เฒ่าผู้แก่ที่สืบทอดกันมาช้านานทำให้ราษฎรในชุมชนยังยังสืบทอดและรู้จักเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากพืชพันธุ์ธรรมชาติในป่าได้เป็นอย่างดี และจากการศึกษานี้ยังพบว่าการใช้ประโยชน์จากป่าสูงเป็นลักษณะการพึ่งพิงพึ่งพาเพื่อใช้น้ำและไม้เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับ นพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 93) ที่กล่าวไว้ว่าประชาชนที่มีอาชีพทางการเกษตร ยังจำเป็นต้องพึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรอยู่ และสอดคล้องกับ ปัญญา ตาละลักษณ์ (2548: 79) ที่พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนพื้นที่ที่ถือครอง ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินและการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า และสอดคล้องกับ ัญญา รัชมิเลิศกุล (2548: 73) ที่พบว่าปัจจัยที่มีผลทำให้ความคิดเห็นของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกัน ได้แก่ อาชีพหลัก ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และการรับรู้ข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสอดคล้องกับ เพิ่มบุญ จูชะเมย์ (2547: 127) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการป่าแบบอนุรักษ์ ได้แก่ อาชีพหลัก ขนาดพื้นที่ทำกิน ความต้องการที่ดินและการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้โดยเฉพาะไม้สำหรับก่อสร้างบ้านเรือนและเครื่องใช้ และนอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนได้ให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า สาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีที่มาจากน้อยต้องการขาย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 98.92 ตอบว่าสภาพป่าเสื่อมโทรมลงมากเมื่อเทียบกับ 10 ปีที่แล้ว เมื่อถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการอพยพประชาชนออกจากป่าพบว่า ร้อยละ 99.46 ไม่เห็นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับไพโรจน์ โกลนนิม และคณะ (2551: 61) ที่ระบุว่า มีการประเมินความอุดมสมบูรณ์ของป่าในท้องถิ่นแล้ว ให้ความเห็นสภาพป่าไม้ในปัจจุบันเสื่อมโทรมลงมาก

ด้านวิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินของประชาชนในพื้นที่นี้ พบว่า ในระยะแรกเข้ามาเพื่อเก็บหาของป่าและล่าสัตว์ แต่ต่อมาได้เข้าจับจองและครอบครองเพื่อทำกิน เนื่องจากที่ดินเดิมมีน้อยไม่พอแบ่งให้ลูกหลาน และที่ดินเริ่มขาดความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับพื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจหลายอย่าง ทั้งกาแฟ ปาล์มน้ำมัน และยางพารา การบุกเบิกป่าที่ผ่านมาส่วนใหญ่เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจกันทั้งนั้น

สำหรับประเด็น ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการบุกรุกป่านั้น พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐทำแนวเขตป่าในพื้นที่ให้ชัดเจน ให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดและเสมอภาค และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรด้วย

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่าการบุกรุกที่ดินในเขตป่าสงวนเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยเงื่อนไขและสาเหตุหลายประการ ซึ่งนำไปสู่วิธีการแก้ไขปัญหาด้วยมาตรการที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งพบว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังมีอุปสรรคหรือข้อจำกัดบางประการ ที่ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาอย่างไม่ประสบ

ผลสำเร็จเท่าที่ควร จะเห็นได้จากการพบสภาพปัญหาของการบุกรุก ตลอดจนปัญหาข้อขัดแย้งในสังคมในประเด็นเรื่องที่ดิน-ป่าไม้ที่ยังหาข้อยุติไม่ได้แม้ระยะเวลาของการเกิดปัญหาวลจะล่วงเลยมานานแล้วก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา การจัดการที่ดินป่าไม้: กรณีศึกษาดำบล.จ.ป.ร. อำเภอ กระบุรี จังหวัด ระนอง สามารถสรุปได้ดังนี้ เนื่องจากการศึกษาพบว่า ปัญหาของชุมชน ได้แก่ (1) ปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ (2) ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง และมีหนี้สิน (3) ปัญหาพื้นที่ทับซ้อนระหว่างพื้นที่ทำกินกับเขตป่าไม้ (4) ปัญหาเจ้าหน้าที่รัฐมีกำลังน้อย และบางส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบุกรุกทำลายป่าด้วย ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา ดังนี้

จากปัญหาดังกล่าวที่ส่วนหนึ่งเกิดจากระบบเศรษฐกิจที่บีบคั้นให้ประชาชนบางส่วนต้องบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อความอยู่รอด และดำเนินชีวิตโดยการทำลายป่าจัญภายใน แล้วไปพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากขึ้น เป็นผลให้ป่าไม้ และแหล่งน้ำเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นผลที่ตามมา คือ ที่ทำกินเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เกิดภัยแล้งบ้าง น้ำท่วมบ้าง โรคระบาดบ้าง และประชาชนมีหนี้สิน เพราะฉะนั้น หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการดังนี้

1. ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน และหลักการเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และประสบความสำเร็จ เพราะภูมิปัญญาชาวบ้าน และหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเปรียบเสมือนรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน เป็นความรู้ที่ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อต้องการให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน

2. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา โดยการประสานหน่วยงานต่างๆทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่ โดยอาจจะทำแนวเขตป่าให้ชัดเจนขึ้น ส่วนการขออนุญาตที่บ้านต้องมีการตรวจสอบอย่างเข้มงวดและรัดกุมขึ้น เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าเพิ่มเติมในภายหลัง

3. รัฐต้องส่งเสริม และยินยอมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าอย่างจริงจังมากขึ้น ต้องเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ และทำความเข้าใจอย่างใกล้ชิดกับชุมชน โดยเน้นที่ชุมชนเป็นหลักเพราะชุมชนอยู่กับป่า ดังนั้นถ้าชุมชนรู้และเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริงแล้ว ปัญหาต่างๆก็จะน้อยลง ส่วนกำลังเจ้าหน้าที่ที่มีน้อยและงบประมาณที่ไม่เพียงพอ อาจจะต้องแก้ปัญหาในรูปแบบอาสาสมัครรักษาป่า โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อช่วยงานเจ้าหน้าที่ เป็นการประหยัดงบประมาณ และได้กำลังเจ้าหน้าที่มากเท่าที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อนำผลการศึกษามาปรับใช้เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายมากขึ้น

2. ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้ทราบแนวทางการดำเนินการให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

3. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวคิด วิถีปฏิบัติและการจัดการ ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ประสบความสำเร็จ เช่น การศึกษาแนวคิดและวิธีการในการจัดการ และอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหน่วยงานอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโค๊ะ เป็นต้น เพื่อนำไปปรับใช้กับพื้นที่ที่มีสภาพพื้นที่และบริบทชุมชนคล้ายๆกัน

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา อมรสงวนสิน (2550) “ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 2 หน้า 115-120 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- ณัฏยา รัศมีเลิศกุล (2548) “ความคิดเห็นของราษฎรต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เดชชัย ศรีฟ้า (2554) เอกสารโครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ม.ป.ท.
- นพวรรณ เสวตานนท์ (2546) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ลุ่มน้ำอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) สาขา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปัญญา ตาละลักษณ์ (2548) “ความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่นต่อโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่ายางหัก-เขาปู่ จังหวัดเพชรบุรี” วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ไพโรจน์ โลกนิยม และคณะ (2551) “มาตรการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและเขตพื้นที่ป่าไม้” รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- เพ็ญบุญ จูทะเดมีย์ (2547) “ความคิดเห็นของราษฎรที่มีต่อรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้สำหรับหมู่บ้านแม่หวดลองลาน อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร” วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมภาร จันทะวงศ์ (2551) “บทบาทของชุมชนในการจัดการป่าไม้: กรณีศึกษาป่าโสกชัน ตำบลเหล่าเสือโก้ก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี” ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี